

Kai siela klaidžioja sutemose, joje bręsta nuodėmė. Kaltas yra ne tas, kuris nusideda, bet tas, kuris sudarė patamsius.

— Victor Hugo, „Vargdieniai“*

* Victor Hugo, *Vargdieniai*. Vilnius, Viltis, 1994 m. Vertė P. Povilaitis. (Čia ir toliau — vert. past.)

Autorės pastabos

Didelę šios knygos dalį parašiau remdamasi savo prisiminimais. Apie įvykius, kuriuose pati nedalyvavau, pasakoju remdamasi pokalbiais ir interviu su savo šeimos nariais, draugais, kaimynais ir pažįstamais. Daugelis pokalbių yra įrašyti. Kai kuriuos dialogus atkūriau iš atminties ir iš to, ką man pasakojo kiti. Rašydama dialogus siekiau perteikti pokalbių esmę, o ne pažodines citatas. Taip pat rėmiausi teisiniais dokumentais, banko išrašais, mokesčių deklaracijomis, asmeniniais užrašais, šeimos dokumentais, korespondencija, elektroniniais laiškais, tekstiniais pranešimais, nuotraukomis ir kitais įrašais.

Bendrą informaciją pateikiau remdamasi *The New York Times* publikacijomis, ypač Davido Barstow, Susanne'os Craig ir Russo Buettnerio tiriamuoju straipsniu, kuris buvo paskelbtas 2018 m. spalio 2 d. Taip pat *Washington Post*, *Vanity Fair*, *Politico*, internetinė TWA muziejaus svetainė bei Normano Vincento Pealė'o knyga „Pozityvaus mąstymo galia“ (*The Power of Positive Thinking*). Už informaciją apie Stiplčeiso parką (*Steeplechase Park*) turėčiau padėkoti *Coney Island History Project* svetainei, savaitraščiui *Brooklyn Paper* ir Danai Schulz, kurios straipsnį, paskelbtą 2018 m. gegužės 14 d., aptikau svetainėje *6sqft.com*. Už įžvalgą apie „epizodinių žmogų“ dėkoju Danui P. McAdamsui. Už šeimos istoriją ir informaciją apie Trampų šeimos verslą bei įtariamus nusikaltimus esu dėkinga velioniui Wayne'ui Barrettui, Davidui Cornui, Michaelui D'Antonio, Davidui

Cay'ui Johnstonui, Timui O'Brienui, Charlesui P. Pierce'ui ir Adamui Serweriui. Taip pat dėkoju Gwendai Blair, Michaelui Kranishui ir Marcui Fisherui, tačiau mano tėvas mirė keturiasdešimt dvejų, o ne keturiasdešimt trejų.

Prologas

Man visada patiko mano pavardė. Kai aštuntajame dešimtmetyje, dar būdama vaikas, dalyvavau buriuotojų stovykloje, visi mane vadino Tramp. Pavarde didžiavausi ne todėl, kad ji buvo siejama su valdžia ir nekilnojamoju turtu (tuo metu mano šeima dar nebuvo žinoma už Bruklino ir Kvinso ribų), bet todėl, kad man, tvirtai ir drąsiai šešiametei, jos skambesys kažkaip pritiko.* Devintajame dešimtmetyje, kai jau studijavau koledže ir dėdė Donaldas ėmė savo vardu ženklinti visus jam priklausančius Manhatano pastatus, mano jausmai, susiję su šia pavarde, pasidarė labiau komplikuoti.

Po trisdešimties metų, 2017-ųjų balandžio 4 dieną, tyliame „Amtrak“ traukinio vagonė važiavau į Vašingtoną dalyvauti šeimos vakarienėje Baltuosiuose rūmuose. Prieš dešimt dienų buvau gavusi elektroninį laišką su kvietimu į tetos Marianos (*Maryanne*), kuriai sukako aštuoniasdešimt, ir tetos Elizabetos (*Elizabeth*), kuriai sukako septyniasdešimt penkeri, gimtadienių šventę. Jų jaunesnysis brolis Donaldas nuo sausio mėnesio buvo užėmęs Ovalųjį kabinetą.

Išlipusi „Union“ stotyje su skliautuotomis lubomis bei juodo ir balto marmuro grindimis, praėjau pro prekeivį, pasistačiusį stovą su parduodamais ženkleliais. Juose — mano pavardė įstrižai perbrauktuose raudonuose apskritimuose su šūkiiais: DEPORTUOTI TRAM-

* Angl. *trump* — koziris.

PA, LAUK TRAMPA, TRAMPAS — BLOGIS. Užsidėjau tamsius akinius ir paspartinau žingsnį.

Taksi nuvykau į „Trump International“ viešbutį, kuris vienai nakčiai buvo suteikęs nemokamą nakvynę mano šeimos nariams. Užsiregistravusi perėjau per vidinį kiemą, pažvelgiau į stiklines lubas ir už jų plytintį mėlyną dangų. Trijų pakopų kriptoliniai sietynai, nuleisti nuo arkinės konstrukcijos centrinės sijos, skleidė švelnią šviesą. Vienoje pusėje mažomis grupelėmis rikiavosi įvairių mėlynų atspalvių ir dramblio kaulo spalvos foteliai, minkštasuoliai bei sofas. Kitame gale stalai ir kėdės supo didžiulį barą, kur vėliau turėjau susitikti su broliu. Tikėjaisi, kad viešbutis atrodys pompastiškai ir nekoningai. Klydau.

Mano kambarys taip pat buvo įrengtas su skoniu. Tačiau visur ir ant visko buvo išrašyta mano pavardė: TRAMPO šampūnas, TRAMPO plaukų balzamas, TRAMPO šlepetės, TRAMPO dušo kepuraitė, TRAMPO batų tepalas, TRAMPO siuvimo rinkinys ir TRAMPO chalat. Atidariau šaldytuvą, išpyliau šlakelį TRAMPO baltojo vyno ir susiverčiau jį į savo Tramp gerklę, kad jis patektų į mano Tamp kraują, tekėtų kartu su juo ir pasiektų manąjį Tramp smegenų malonumų centrą.

Po valandos susitikau su savo broliu Frederiku Kristu Trampu Trečiuoju (*Frederick Crist Trump III*), kurį nuo vaikystės vadinavau Fricu (*Fritz*), ir jo žmona Liza (*Lisa*). Netrukus prie mūsų prisidėjo likusi kompanija: mano teta Mariana, vyriausia iš penkių Fredo ir Merės Trampų (*Fred and Mary Trump's*) vaikų bei gerbiama Federalinio apeliacinio teismo teisėja; mano dėdė Robertas (*Robert*) — šeimos jaunėlis, kurį laiką dirbęs dėdės Donaldso (*Donald*) firmoje Atlantik Sityje, bet dešimtojo dešimtmečio pradžioje išėjęs iš darbo dėl kilusių nesutarimų. Jis buvo su savo mergina. Taip pat atvyko mano teta Elizabeta — vidurinis Trampų šeimos vaikas — su vyru Džimu (*Jim*); mano pusbrolis Deividas Desmondas (*David*

Desmond) — vienintelis Marianos palikuonis ir vyriausias Trampų šeimos vaikaitis — su žmona bei keli artimiausi tetų draugai. Vienintelis Trampų šeimos vaikas, nedalyvavęs vakarėlyje, buvo mano tėvas Frederikas Kristas Trampas Jaunesnysis (*Frederick Crist Trump Junior*), vyriausias sūnus. Visi jį vadindavo tiesiog Fredžiu (*Freddy*). Man tėvas mirė daugiau kaip prieš trisdešimt penkerius metus.

Kai pagaliau visi susirinkome, davėme ženklą lauke laukiantiems Baltųjų rūmų apsaugos agentams ir chaotiškai lyg jaunimo lakroso komanda sulipome į du Baltųjų rūmų mikroautobusus. Kai kuriems vyresniems svečiams sunkiai sekėsi įveikti laiptelius. Visiems buvo nepatogu sėdėti susispaudus ant suolus primenančių sėdynių. Stebėjau, kodėl Baltieji rūmai nepagalvojo atsiųsti bent vieno limuzino mano tetoms?

Kai po dešimties minučių įsukome į keliuką, vedantį Pietinės pievelės link, prieš įvažiuojant pro paradinius vartus, iš apsaugos būdelės išėjo du sargybiniai ir apžiūrėjo mikroautobusų dugną. Po trumpos kelionės sustojome prie nedidelio apsaugos pastato greta Rytinio sparno ir išlipome. Pašaukti vardais ir pavardėmis, vienas po kito suėjome vidun. Ten atidavėme telefonus bei krepšius ir praėjome pro metalo detektorių.

Kai patekome į Baltuosius rūmus, išsirikiavę po du ar tris leidomės ilgais koridoriais. Žingsniavome pro langus, už kurių driekėsi sodai ir vejos, bei pro buvusių pirmųjų ponių natūralaus dydžio paveikslus. Sustojau priešais Hillary Clinton portretą ir minutėlę tyliai pastovėjau. Ir vėl susimąščiau, kaip tai galėjo nutikti?

Praeityje neturėjau nė menkiausios priežasties įsivaizduoti, jog kada nors lankysiuosi Baltuosiuose rūmuose, ir ypač tokiomis aplinkybėmis. Viskas atrodė surrealistiška. Apsižvalgiau. Baltieji rūmai buvo elegantiški, iškilmingi ir didingi. Netrukus, pirmą kartą po aštuonerių metų pertraukos, turėjau susitikti su savo dėde — su vyru, kuris čia gyveno.

Iš šešėlių gaubiamo koridoriaus išėjome į portiką, supantį Rožių sodą, ir sustojome priešais Ovalųjį kabinetą. Pro prancūziško stiliaus duris mačiau, kad viduje tebevyko pasitarimas. Viceprezidentas Mike'as Pence'as stovėjo nuošalyje, tačiau aplink Donaldą, sėdintį už „Resolute“ stalo*, buvo susispietę Atstovų Rūmų pirmininkas Paulas Ryanas, senatorius Chuckas Schumeris ir keliolika Kongreso narių bei kitų darbuotojų.

Tas vaizdas man priminė vieną iš senelio naudotų taktikų: žmonėms, kurie kreipdavosi su prašymais, jis liepdavo atvykti arba į jo biurą Bruklina, arba į namus Kvinse, ir pats likdavo sėdėti, kai šie stovėdavo. Vėlyvą 1985-ųjų rudenį, praėjus metams po to, kai išėjau akademinį atostogų iš Taftso universiteto, sėdėjau priešais jį ir prašiau leidimo grįžti į aukštąją mokyklą. Jis pažvelgė į mane ir tarė: „Tai kvaila. Kodėl to nori? Tiesiog stok į profesinę mokyklą ir tapk administratore.“ — „Nes aš noriu gauti aukštojo mokslo diplomą“, — atsakiau. Mano atsakyme tikriausiai nuskambėjo susierzinimo gaidelės, nes senelis primerkė akis ir sekundę tiriamai stebeilijosi į mane tarsį norėdamas iš naujo įvertinti. Jis pašaipiai kilstelėjo vieną lūpų kamputį, o tada prapliupo juoktis: „Tai bjauru.“

Po kelių minučių pasitarimas baigėsi.

Ovalusis kabinetas buvo mažesnis ir ne toks jaukus kaip įsivaizdavau.

Mano pusbrolis Erikas (*Eric*) su žmona Lara, su kuria dar nebuvau pažįstama, stovėjo prie pat durų, todėl aš pasisveikinau ir pristaciau:

— Labas, Erikai. Aš esu tavo pusseserė Merė.

— Aš, be abejo, žinau, kas tokia esi, — atsakė jis.

— Na, praėjo nemažai laiko, — paaiškinau. — Man rodos, kai pastarąjį kartą matėmės, tu dar mokeisi vidurinėje.

* Angl. *Resolute Desk* — legendinis JAV prezidentų stalas, kuris pasižymi daugiau kaip pusantro šimto metų turtinga istorija.

Jis gūžtelėjo pečiais ir atsakė:

— Tikriausiai tu teisi.

Tada, net nepristatęs mūsų kompanijos, jis su Lara nuėjo šalin. Melanija (*Melania*), Ivanka, Džaredas (*Jared*) ir Donis (*Donny*) jau buvo atvykę ir stovėjo šalia Donaldso, kuris liko sėdėti. Mike'as Pence'as, šypsodamasis dirbtine šypsena, toliau kiūtojo kitame kabineto gale tarsi palydovas, kuriuo visi norėjo atsikratyti.

Tikėjausi užmegzti akių kontaktą, todėl spoksojau į jį, bet viceprezidentas nė nepažvelgė į mane.

— Atsiprašau! Visų dėmesiui! — pakiliu tonu sušuko Baltųjų rūmų fotografė — smulkaus sudėjimo jauna moteris, vilkinti tamsų kostiumėlį su kelnėmis. — Sustokite visi kartu, kad galėčiau padaryti kelias nuotraukas prieš jums lipant į viršų.

Ji nurodė mums sustoti aplink Donaldą, vis dar tebesėdintį už stalo. Tada pakėlė fotoaparata.

— Vienas, du, trys — šypsokitės! — sukomandavo ji.

Kai nuotraukos buvo padarytos, Donaldas atsistojo ir parodė į įrėmintą nespalvotą mano senelio fotografiją, stovinčią ant staliuko už rašomojo stalo.

— Mariana, argi ne puiki tėčio nuotrauka?

Tai buvo toji pati nuotrauka, kuri stovėjo ant staliuko mano senelių namų bibliotekoje. Joje senelis atrodė dar jaunas vyras re-tėjančiais tamsiais plaukais, su ūsais ir nutaisęs valdingą išraišką. Ši išraiška taip ir nedingo iš jo veido tol, kol jį užklupo demencija. Visi buvome matę fotografiją tūkstančius kartų.

— Galbūt tau reikėtų pasistatyti ir mamos nuotrauką? — pasiūlė Mariana.

— Puiki mintis, — atsakė Donaldas, tarsi jam tai niekada nebū-tų atėję į galvą. — Kas nors atneškite man mamos nuotrauką.

Dar kelias minutes praleidome Ovaliajame kabinete, pakaitomis sėsdamiesi už „Resolute“ stalo. Brolis mane nufotografavo, o kai

vėliau pažiūrėjau į nuotrauką, pastebėjau, kad senelis kybo man už nugaros tarsi vaiduoklis.

Kai išėjome iš Ovaliojo kabineto, prie mūsų bergint prisijungė Baltųjų rūmų istorikas. Visi kartu patraukėme į Vadovų rezidenciją antrame aukšte. Ten prieš vakarienę mums buvo suorganizuota ekskursija. Užlipę į viršų, pirmiausia nuėjome į Linkolno miegamąjį. Dirstelėjau vidun ir nustebau ant naktinio stalelio pamačiusi pusiau suvalgytą obuolį. Istorikui pasakojant, kas per daugelį metų nutiko šiame kambaryje, Donaldas kartkartėmis kilstelėdavo pirštą, o pasikui pareiškė: „Ši vieta niekada neatrodė taip gerai nuo to laiko, kai čia gyveno George'as Washingtonas.“ Istorikas buvo pernelyg mandagus, kad atkreiptų jo dėmesį, jog rūmai atidaryti jau po Washingtono mirties. Mūsų grupė pajudėjo koridoriumi link Sutarčių kambario ir Vadovų valgomojo.

Donaldas stovėjo tarpduryje ir sveikinosi su įeinančiais žmonėmis. Aš priėjau viena iš paskutiniųjų. Dar nebuvo pasisveikinusi, kai jis mane pamatė. Dėdė nustebęs bedė į mane pirštu ir tarė:

— Aš specialiai paprašiau, kad atvažiuotum.

Tokius dalykus jis dažnai sakydavo, kai norėdavo sužavėti žmones. Dėdė puikiai mokėjo parinkti komentarą, atitinkantį progą. Man šie žodžiai padarė dar didesnį įspūdį, nes žinojau, jog tai netiesa. Tada Donaldas išskėtė rankas ir pirmą kartą gyvenime mane apkabino.

Pirmas dalykas, į kurį atkreipiau dėmesį Vadovų valgomajame, buvo patalpos grožis: tobulai nupoliruotas tamsus medis, išskirtinis stalo serviravimas ir ranka kaligrafiškai išrašytos vardų kortelės bei meniu (aisbergo salotos, bulvių košė — Trampų šeimos patiekalas — ir *Wagyu* jautienos filė). Antras dalykas, ką pastebėjau jau atsisisėdusi, buvo sėdimųjų vietų išdėstymas. Mano giminėje visada

galėjai sužinoti savo vertę pagal vietą, kur sėdėjai, bet šitai man nerūpėjo. Visi žmonės, su kuriais jaučiausi patogiai, — mano brolis ir svainė, Marianos podukra ir jos vyras — buvo įsitaisę netoli manęs.

Kiekvienas padavėjas atnešė po butelį baltojo ir raudonojo vyno.

Tikro vyno, ne TRAMPO vyno. Tai buvo netikėta. Per visą gyvenimą šeimos šventėse niekada neteko matyti alkoholio. Senelių namuose būdavo pateikiama tik kola ir obuolių sultys.

Vakarienei įpusėjus, į valgomąjį įžengė Džaredas.

— Tik pažiūrėkit, — pasakė Ivanka suplodama rankomis, — Džaredas grįžo iš kelionės po Artimuosius Rytus, — pridūrė ji, tarsi mes nebūtume ką tik jo matę Ovaliajame kabinete.

Jis priėjo prie žmonos, paskubomis pakštelėjo ją į skruostą, o tada pasilenkė prie Donaldso, kuris sėdėjo šalia Ivankos. Jie tyliai kalbėjosi porą minučių. Paskui Džaredas išėjo. Jis ignoravo visus kitus, net mano tetas. Vos Džaredas peržengė slenkstį, Donis pašoko nuo kėdės ir nubėgo paskui jį kaip susijaudinęs šunytiš.

Tuo metu, kai buvo patiekiamas desertas, Robertas atsistojo su vyno taure rankoje.

— Man didelė garbė būti čia su Jungtinių Valstijų prezidentu, — pasakė jis. — Ačiū, pone prezidente, kad leidote mums šičia švęsti mūsų seserų gimtadienius.

Prisiminiau pastarąjį kartą, kai su visa gimine šventėme Tėvo dieną Piterio Lugerio kepsnių restorane Bruklino. Tada, kaip ir dabar, Donaldas ir Robas sėdėjo vienas šalia kito, o aš — tiesiai priešais juos. Nieko nepaaiškinęs, Donaldas atsisuko į Robą ir tarė:

— Žiūrėk.

Tada iššiepė dantis ir pirštu parodė į savo burną.

— Kas yra? — paklausė Robas.

Donaldas tiesiog smarkiau išsiviepė ir dar kartą pabrėžtinai bakstelėjo pirštu.

Atrodė, kad Robas ima nervintis. Aš nenutuokiau, kas vyksta, bet gurkšnodama kolą susidomėjusi stebėjau.

— Žiūrėk! — iškošė Donaldas pro sukąstus dantis. — Ką manai?

— Ką turi omenyje?

Robas buvo akivaizdžiai sutrikęs. Kad įsitikintų, jog niekas nespokso, jis apsidairė, o tada pašnabždomis paklausė:

— Kažkas įstrigę man tarp dantų?

Ant stalo išdėlioti dubenėliai su grietinėlėje troškintais špinatais vertė manyti, jog tai visai įmanoma.

Donaldas atpalaidavo lūpas ir liovėsi baksnojęs pirštu sau į burną. Paniekos kupina jo veido išraiška apibendrino visą jūdviejų santykių istoriją.

— Aš išsibalinau dantis. Ką manai? — sausiai paklausė jis.

Po Robo padėkos Donaldas metė į jį tokį pat niekinantį žvilgsnį, kokį beveik prieš dvidešimt metų mačiau Piterio Lugerio restorane. Paskui, laikydamas rankoje stiklą dietinės kolas, Donaldas pasakė kelis paviršutiniškus sakinius apie mano tetų gimtadienius, o tada rankos mostu parodė į savo marčią.

— Čia Lara, — pristatė jis. — Tiesą sakant, beveik nežinojau, kas, po velnių, ši moteris tokia, bet per rinkimų kampaniją Džordžijoje ji pasakė puikią mane palaikančią kalbą.

Tuo metu Lara ir Erikas jau gyveno drauge beveik aštuonerius metus, taigi, Donaldas neabejotinai buvo su ja susipažinęs per vestuves. Tačiau susidarė įspūdis, kad jis nežinojo, kas ji tokia, kol marti per rinkimų kampanijos mitingą pasakė apie jį kažką malonaus. Kaip įprasta Donaldui, jam istorijėlės buvo svarbesnės už tiesą. Pastarąją jis lengvai paaukodavo, ypač jeigu melas istorijėles padarydavo labiau intriguojančias.

Kai atėjo Marianos eilė, ji pasakė:

— Noriu padėkoti, kad suorganizavai šią kelionę mūsų gimta-

dienių proga. Nuėjome ilgą kelią nuo to vakaro, kai Fredis užvožė Donaldui ant galvos dubenį bulvių košės, nes Donis elgėsi kaip neklaužada vaikišcias.

Visi, žinantys legendinę bulvių košės istoriją, prapliupo juoktis. Visi, išskyrus Donaldą, kuris klausėsi tvirtai sunėręs ant krūtinės rankas ir suraukęs veidą. Taip jis darydavo kaskart, kai Mariana užsimindavo apie šį įvykį. Tai sugadino dėdei nuotaiką, sakytum jis būtų buvęs tas pats septynmetis berniukas. Akivaizdu, jog tebejautė nuoskaudą dėl seniai patirto pažeminimo.

Mano pusbrolis Donis, neseniai grįžęs po Džaredo „gaudynių“, netikėtai atsistojo kalbėti. Užuoat pasakęs tostą už mūsų tetas, jis išrėžė kažką panašaus į rinkimų kampanijos kalbą:

— Praėjusį lapkritį Amerikos žmonės pamatė kai ką ypatingo ir atidavė balsus už prezidentą, kuris, jų įsitikinimu, gerai juos suprato. Jie pamatė, kokia nuostabi mūsų šeima, ir susitapatino su mūsų vertybėmis.

Žvilgtelėjau į brolių ir reikšmingai užverčiau akis.

Tada pamojau vienam iš padavėjų.

— Ar galėtumėte įpilti man dar vyno? — paprašiau.

Jis greitai grįžo nešinas dviem buteliais ir paklausė, katro norėčiau — raudonojo ar baltojo.

— Taip, dėkoju, — pasakiau.

Kai tik baigėme valgyti desertą, visi pakilo nuo stalo. Nuo tada, kai įžengėme į Ovalųjį kabinetą, praėjo vos dvi valandos, tačiau pietūs baigėsi ir atėjo metas išvykti. Nuo iškilmių pradžios iki pabaigos Baltuosiuose rūmuose praleidome daugmaž dvigubai daugiau laiko, nei jo praleisdavome per Padėkos dieną ar Kalėdas mano senelių namuose, ir vis tiek mažiau, nei Donaldas jo praleido su Kidu Rocku, Sarah Palin ir Tedu Nugentu* po dviejų savaičių.

* *Kid Rock, Ted Nugent* — JAV populiarūs muzikantai; *Sarah Palin* — žymi politikė, buvusi Aliaskos gubernatorė.

Kažkas pasiūlė mums pasidaryti po individualią nuotrauką su Donaldu (bet ne su garbės viešniomis). Kai atėjo mano eilė, Donaldas nusišypsojo į fotoaparato objektyvą ir iškėlė nykštį, bet aš mačiau po jo šypsena slypintį nuovargį. Atrodė, kad pastangos atrodyti linksmam jį vargina.

— Neleisk jiems tavęs gniuždyti, — pasakiau dėdei tuo metu, kai brolis mus fotografavo.

Netrukus po to, kai iš pareigų buvo gėdingai atleistas pirmasis nacionalinio saugumo patarėjas, ėmė atsiskleisti jo prezidentavimo silpnosios vietos.

Donaldas sukando dantis ir atkišo smakrą. Akimirką atrodė panašus į mano močiutės vaiduoklį.

— Jie manęs nepalauš, — pasakė jis.

Kai 2015 m. birželio 16 d. dėdė paskelbė apie savo sprendimą kandidatuoti į prezidentus, aš to rimtai nevertinau. Nemanau, kad ir pats Donaldas vertino rimtai. Jis tiesiog norėjo nemokamos reklamos savo prekės ženklui. Be to, dėdė jau ir anksčiau buvo panašiai daręs. Kai apklausų rezultatai ėmė rodyti kylantį populiarumą ir jis gavo tylų Rusijos prezidento Vladimiro Putino pažadą, kad Rusija padarys viską, ką gali, idant rinkimai pakryptų jo naudai, mintis apie laimėjimą darėsi vis patrauklesnė.

— Jis — klounas, — per vienus tradicinius mūsų bendrus pietus pareiškė teta Mariana. — To niekada nebus.

Ir aš pritariau.

Kalbėjomės apie tai, kad išblėsusios realybės šou žvaigždės ir nevykusio verslininko reputacija sužlugdys jo politinę karjerą.

— Ar kas nors apskritai tiki tomis nesąmonėmis, kad jis pats sukūrė savo imperiją? Ką iš tiesų jis pasiekė savo jėgomis? — paklausiau aš.

— Na, — tarė Mariana sausu it Sachara balsu, — jis penkis kartus bankrutavo.

Kai Donaldas prakalbo apie kritinį opioidų vartojimą mūsų visuomenėje ir ėmė naudoti alkoholizmu sirgusio mano tėvo pavyzdį, kad sustiprintų savo kovos su priklausomybėmis nuoširdumą ir atjautą asmenine patirtimi, mudvi supykome.

— Jis naudoja tavo tėvo atminimą savo politiniams tikslams, — pasakė Mariana. — Ir tai yra nuodėmė, juolab kad būtent Fredis turėjo tapti mūsų šeimos šviesuliu.

Iš pradžių manėme, kad Donaldso rinkimų kampanijos pradžios kalboje pademonstruotas akivaizdus rasizmas nulems jo nesėkmę, tačiau šią mintį atmetėme, kai Jerry's Falwellas Jaunesnysis ir kiti baltaodžiai evangelikai pradėjo jį palaikyti. Mariana, nuo savo atsivertimo prieš penkis dešimtmečius pamaldai katalikė, ėmė pikintis.

— Kas, po velnių, jiems darosi? — paklausė ji. — Donaldas į bažnyčią eina tik tada, kai ten yra kameros. Tai neįtikėtina. Jis neturi jokių principų. Jokio!

Viskas, ką Donaldas kalbėjo kampanijos metu, pradedant valstybės sekretorės Hillary Clinton, — ko gero, labiausiai tinkamos kandidatės į prezidentus per visą šalies istoriją, — menkinimu, vadinant ją „bjauria moterimi“, ir baigiant Serge'o Kovalskio — neįgalaus *New York Times* žurnalisto — išjuokimu, prieštaravo mano lūkesčiams. Iš tiesų viskas priminė mūsų bendrus šeimos pietus, kuriuose man teko dalyvauti. Donaldas tada kalbėdavo apie moteris, kurias jis laikė storomis bjauriomis kerėplomis, ir vadindavo nevykėliais vyrus, kurių dauguma buvo galingesni ir pasiekę daugiau už jį. Mano senelis, Mariana, Elizabeta bei Robertas visada juokdavosi ir prisidėdavo prie jo patyčių. Toks nuolatinis žmonių dehumanizavimas buvo įprastas dalykas prie Trampų šeimos pietų stalo. Mane stebino tai, kad jis visada išsisukdavo nuo atsakomybės.

Tada partija jį iškelė kandidatui. Dalykai, dėl kurių, mano manymu, Donaldas turėjo būti pašalintas iš rinkimų kovos, regis, tik padarė jį dar patrauklesnį rinkėjams. Vis dar nesijaudinau, — buvau įsitikinusi, kad jo niekada neišrinks, — bet mintis, jog jis turi šansą, pradėjo kelti nerimą.

2016 m. vasaros pabaigoje ėmiau svarstyti, ar nereikėtų iškloti visų man žinomų argumentų, kodėl Donaldas yra visiškai netinkamas eiti prezidento pareigas. Po Respublikonų partijos nacionalinio suvažiavimo ir „Antrosios pataisos žmonėms“* skirto jo raginimo sustabdyti Hillary Clinton dėdės populiarumas beveik nebuvo sumažėjęs. Atrodė nesvarbus netgi jo išpuolis prieš Khizrą ir Ghazalą Khanus, Aukso žvaigžde pagerbtus tėvus**, kurių sūnus Humayunas, JAV armijos kapitonas, žuvo Irake. Kai po TV programos „Access Hollywood“ pavišinto įrašo dauguma apklaustų respublikonų vis dar jį palaikė, man nebekilo abejonių, kad priėmiau teisingą sprendimą.

Atrodė, kad stebiu savo šeimos istoriją, kurioje dėdė Donaldas su dideliu užmoju atlieka pagrindinį vaidmenį. Donaldas konkurentams buvo keliami aukštesni standartai, kaip ir kadaise mano tėvui, o jaunesnis jo brolis kaskart išvengdavo bausmės ir netgi sulaukdavo apdovanojimų už vis grubesnę, neatsakingesnę ir niekingesnę elgesį. *Negali taip būti, kad vėl viskas kartojasi*, galvojau aš. Tačiau taip buvo.

Žiniasklaida tarsi nepastebėjo, kad nė vienas Donaldas artimas giminaitis, išskyrus vaikus, žentą ir dabartinę žmoną, per visą rinkimų kampaniją neištarė nė vieno jį palaikančio žodžio. Mariana man pasakė, jog jai pasisekė, — ji buvo federalinė teisėja ir dėl to privalė-

* Angl. *Second Amendment people* — žmonės, remiantys JAV Konstitucijos Antrąją pataisą, suteikiančią teisę laikyti ir nešiotis ginklus.

** Angl. *Gold Star Families* — šeimos, kurių narys žuvo eidamas tarnybą JAV karinėse pajėgose.

jo išlikti objektyvi. Atsižvelgiant į jos, kaip kandidato sesers, statusą ir profesinę reputaciją, mano teta galėjo tapti vieninteliu žmogumi visoje šalyje, kurio pasisakymai apie visišką Donaldso netinkamumą eiti pareigas būtų kažką pakeitę. Bet Mariana turėjo savo paslapčių ir jas privalėjo saugoti, todėl aš visiškai nenustebau po rinkimų išgirdusi, jog iš „lojalumo šeimai“ ji atidavė balsą už savo brolių.

Augdama Trampų šeimoje, ypač dėl to, kad buvau Fredžio vaikas, susidūriau su tam tikrais iššūkiais. Kai kuria prasme man nepaprastai pasisekė. Mokiausi puikiose privačiose mokyklose ir didesnę gyvenimo dalį turėjau aukščiausios saugumo klasės medicinos draudimą. Tačiau visa tai lydėjo įgimtas jausmas, kad kažko nuolat trūksta. Jis buvo būdingas mums visiems, išskyrus Donaldą. Po senelio mirties 1999 m. sužinojau, kad mano tėvo linija buvo ištrinta iš testamentu, tarsi vyriausias Fredo Trampo sūnus niekada nebūtų egzistavęs. Dėl to buvo iškelta byla. Galiausiai nusprendžiau, kad viešai prabilusi apie savo dėdę būsiu pavaizduota kaip palikimo negavusi nepatenkinta dukterėčia, siekianti pasipelnyti ar suvesti sąskaitas.

Kad suprastume, kas Donaldą — ir mus visus — atvedė iki šio taško, turime pradėti nuo mano senelio ir jo troškimo būti pripažintam. To troškimo, kuris skatino jo sūnų Donaldą vertinti save nepelnytai gerai ir demonstruoti nepagrįstą pasitikėjimą savimi. Iš tiesų jam tai padėjo slėpti patologines silpnybes ir nesaugumo jausmą.

Augdamas Donaldas buvo priverstas pats sau būti palaikymo komanda. Pirmiausia todėl, jog reikėjo įtikinti tėvą, kad jis yra geresnis ir labiau savimi pasitikintis sūnus nei Fredis. Vėliau — todėl, kad Fredas pradėjo to iš jo reikalauti. Ir galų gale dėl to, kad jis pats ilgainiui ėmė tikėti saviapgaule, nors, kad ir kaip būtų paradoksalu, širdies gilumoje nujautė, jog niekas kitas tuo netiki. Prieš rinkimus

Donaldas į bet kokius iššūkius savo pranašumui reaguodavo pykčiu, o savo baimes ir pažeidžiamumą taip veiksmingai paslėpė, kad jam net nereikėjo pripažinti jų egzistavimo. Ir jis to niekada nepripažino.

Aštuntajame dešimtmetyje, po to, kai mano senelis metų metus teikė pirmenybę Donaldui ir jį nuolat aukštino, Niujorko žiniasklaida perėmė estafetę ir pradėjo skelbti nepagrįstas pagyras Donaldui. Devintajame dešimtmetyje prie jų prisidėjo bankai, kai pradėjo finansuoti jo įmones. Jie buvo linkę (o vėliau — ir priversti) pritarti vis labiau nepagrįstiems dėdės teiginiams apie sėkmę, nes vylėsi atgauti prarastas lėšas.

Po dešimtmečio, per kurį Donaldas vargais negalais kepurinėjosi iš duobių vis tempiamas žemyn bankrotų ir priverstas apsiriboti prekyba daugybe sėkmės neatnešusių produktų — nuo kepsnių iki degtinės, — televizijos prodiuseris Markas Burnettas suteikė jam dar vieną šansą. Televizijos laida „Mokinys“* pasinaudojo Donaldu, įžūlaus apsišaukėlio sandorių meistro, įvaizdžiu — mitu, kurį prieš penkis dešimtmečius sukūrė mano senelis ir kuris beveik nepakitęs išliko naujajame tūkstantmetyje. Tai buvo keista žinant, jog egzistavo daugybė jį paneigiančių įrodymų. Kai Donaldas 2015 m. paskelbė apie savo ketinimus pretenduoti į prezidento postą kaip Respublikonų partijos kandidatas, nemaža dalis Amerikos gyventojų jau buvo linkę šiuo mitu tikėti.

Iki šios dienos Respublikonų partija ir baltieji krikščionys evangelikai skleidžia melą, iškraipymus bei prasimanymus, sudarančius mano dėdės esybę. Žmonės, žinantys daugiau už kitus, pavyzdžiui, Senato daugumos lyderis Mitchas McConnellis, bei nuo-

* JAV televizijos tinklo NBC realybės šou *The Apprentice* („Mokinys“) ir *Celebrity Apprentice* („Žvaigždžių mokinys“) vedėju 2004–2015 m. buvo Donaldas Trampas.

širdžiai tikintys Donaldu, pavyzdžiui, Atstovų Rūmų narys Kevinas McCarthy's, valstybės sekretorius Mike'as Pompeo ir generalinis prokuroras Williamas Barras, taip pat ir kiti, — o jų yra per daug, kad būtų galima visus išvardyti, — sąmoningai ar ne, tapo jo melagysčių bendrininkais.

Nė vienas iš Trampų šeimos vaikų neišvengė pasekmių, kurias sukėlė senelio sociopatija ir močiutės ligos, tiek fizinės, tiek ir psichikos, tačiau dėdė Donaldas ir mano tėvas Fredis nukentėjo labiau už kitus. Norint detaliai apibūdinti Donaldso asmenybę, jo psichikos patologijas ir disfunkcinio elgesio priežastis, reikia išsamios mūsų šeimos istorijos.

Per pastaruosius trejus metus stebėjau, kaip daugybė „žinovų“, „sofos psichologų“ ir žurnalistų, bandydami suprasti dažnai keistą ir autodestrukcinį Donaldso elgesį, vis nepataiko į dešimtuką ir vartoja tokias sąvokas kaip „piktybinis narcisizmas“ bei „narcisistinis asmenybės sutrikimas“. Galiu nedvejodama vadinti Donaldą narcizu, — jis atitinka visus devynis kriterijus, nurodytus „Psichikos sutrikimų diagnostikos ir statistikos vadove“ (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*), — tačiau šis apibūdinimas teisingas tik iki tam tikros ribos.

Klinikinės psichologijos daktaro laipsnį įgijau Dernerio pažangesnių psichologinių studijų institute, o atlikdama tyrimus disertacijai metus dirbau valstybinės gydymo įstaigos — Manhatano psichiatrijos centro — priėmimo skyriuje, kur diagnozuodavome, vertindavome ir gydydavome kai kuriuos sunkiausių ir labiausiai pažeidžiamus pacientus. Be to, kaip kviestinė profesorė dėščiau psichologiją magistrantūros ir doktorantūros studentams, įskaitant psichologinių traumų, psychopatologijos ir raidos psichologijos kursus, ir tuo pat metu teikiau psichoterapijos paslaugas bei atlikau psicho-

loginius tyrimus pacientams bendruomenės klinikoje, besispecializuojančioje priklausomybių srityje.

Ši patirtis man ne kartą įrodė, kad vienos pačios diagnozės neegzistuoja. Ar Donaldas turi kitų simptomų, apie kuriuos mes nežinome? Ar yra kitų sutrikimų, galinčių turėti tokią pat ar didesnę paaiškinamąją galią? Galbūt. Galima teigti, kad jis taip pat atitinka antisocialios asmenybės sutrikimo kriterijus. Sunkiausia šios patologijos forma paprastai laikoma sociopatija, tačiau ji taip pat gali pasireikšti ir lėtiniu polinkiu į nusikalstamumą, arogancija ir kitų žmonių teisių nepaisymu. Ar tai yra gretutinis sutrikimas? Gali būti. Galbūt Donaldas taip pat atitinka kai kuriuos priklausomos asmenybės sutrikimo kriterijus. Tokiems žmonėms būdingi šie požymiai: nesugebėjimas priimti sprendimų ar prisiimti atsakomybės, diskomfortas būnant vienam ir pernelyg didelės pastangos gauti kitų palaikymą. Ar yra kitų faktorių, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį? Be abejo. Donaldas galėjo turėti ilgalaikį nediagnozuotą mokymosi sutrikimą, dešimtmečius trukdžiusį deramai apdoroti informaciją. Be to, teigiama, kad jis per dieną išgeria daugiau nei dvylika buteliukų becukrės kolos ir labai mažai miega. Ar jį kankina cheminių medžiagų (šiuo atveju kofeino) sukelti miego sutrikimai? Be to, jis siaubingai nesveikai maitinasi ir nesportuoja, o tai gali sukelti kitų sutrikimų arba pasunkinti galbūt jau egzistuojančius.

Iš tiesų Donaldas patologijos yra tokios sudėtingos, o elgesys dažnai toks nepaaiškinamas, kad, norint nustatyti tikslią ir išsamią diagnozę, reikėtų atlikti daugybę psichologinių bei neuropsichologinių testų, o jiems jis niekada neduotų sutikimo. Šiuo metu negalime įvertinti jo kasdienio funkcionavimo, nes Baltųjų rūmų Vakariniame sparne jis iš esmės patalpintas į uždara sistemą. Tokioje sistemoje Donaldas praleido didesnę suaugusiojo gyvenimo dalį, todėl nėra galimybės sužinoti, kaip jam sektųsi klestėti ar netgi savarankiškai išgyventi realiame pasaulyje.

*

Kai 2017 m., besibaigiant tetų gimtadienių vakarėliui, išsirikiavome į eilę nusifotografuoti, aš pamačiau, kad Donaldas jau patiria tokį stiprų stresą, kokio niekada anksčiau nebuvo patyręs. Pastaruosius trejus metus spaudimas jam tiktai didėjo, kaip ir atotrūkis tarp valstybei valdyti reikalingos kompetencijos bei jo paties nekompetencijos, o klaidingos iliuzijos atsiskleidė dar ryškiau nei bet kada anksčiau.

Stabili ekonomika ir rimtų krizių nebuvimas daugelį iš mūsų (bet tikrai ne visus) iki šiol apsaugojo nuo blogiausio jo patologijų poveikio. Vis dėlto nevaldoma COVID-19 pandemija, ekonominės depresijos galimybė, dėl Donaldo polinkio į skaldymą vis gilėjanti socialinė atskirtis pagal politines linijas bei siaubingas netikrumas dėl mūsų šalies ateities sukėlė tobulą katastrofų audrą, ir mano dėdė yra mažiausiai tinkamas žmogus su ja susidoroti. Tam reikia drąsos, tvirto charakterio, pagarbos savo srities ekspertams ir pasitikėjimo savimi, kad galėtum prisiimti atsakomybę, pripažinti bei ištaisyti klaidas. Tragedijų, su kuriomis dabar* susiduriame, įkarštyje Donaldo polinkis kontroliuoti nepalankias situacijas meluojant, pasakojant išgalvotas istorijas ir klaidinant palaipsniui virto bejėgiškumu.

Jo siaubingas ir galbūt tyčinis netinkamas dabartinės katastrofos valdymas sukėlė milžinišką pasipriešinimą ir privertė oponentus atidžiai jį stebėti. Donaldas niekada anksčiau nebuvo to patyręs, todėl jo agresyvumas dar labiau išaugo. Jis jautė poreikį kerštauti dėl smulkmenų, todėl toms valstijoms, kurių gubernatoriai nepakankamai bučiavo jam subinę, užlaikė gyvybiškai svarbų finansavimą, asmens apsaugos priemonių ir plaučių ventiliavimo aparatų siuntas, nupirktas už mokesčių mokėtojų pinigus.

1994 m. sukurtame filme, paremtame Mary Wollstonecraft

* T. y. per pirmąją D. Trampo, kaip JAV prezidento, kadenciją.

Shelley romanu, Frankenšteino pabaisa sako: „Žinau, kad dėl vienos gyvos būtybės užuojautos sudaryčiau taiką su visais. Manyje gyvena meilė, kokią vargu ar galite įsivaizduoti, ir toks įniršis, koku negalėtumėte patikėti. Jei negaliu patenkinti vieno poreikio, aš pasiduodu kitam.“ Pacitavęs šias eilutes, Charlesas P. Pierce'as žurnale *Esquire* rašė: „[Donaldas] nekankina savęs abejonėmis dėl to, ką kuria aplink save. Jis didžiuojasi savo pabaisa. Šlovina jos pyktį ir naikinančią galią, ir nors negali įsivaizduoti jos meilės, visa širdimi tiki jos įniršiu. Jis yra Frankenšteinas be sąžinės.“

Tą patį būtų galima pasakyti apie Donaldą tėvą Fredą, tačiau egzistuojantį esminis skirtumas: Fredo pabaisa — vienintelis jo vaikas, kuris jam tikrai rūpėjo, — galiausiai vis tiek tapo nemylimas būtent dėl to, kad tėvas labai stipriai jį išskyrė iš kitų. Galiausiai jam nebėliko jokios tėvo meilės, tiktai paties Donaldą kankinantis šio jausmo troškulys. O neslopinamas ir augantis įniršis ilgainiui užtemdė visa kita.

Kai ilgametė Donaldą asmeninė padėjėja ir prieigos prie jo koordinatorė Rona Graf (*Rhona Graff*) pakvietė mane ir mano dukterį į Donaldą rinkimų nakties vakarėlį Niujorke, aš atsisakiau. Nebūčiau pajėgusi suvaldyti euforijos, jeigu būtų paskelbta Clinton pergalė, taigi, nenorėjau pasirodyti nemandagi. Kitą rytą, penktą valandą, praėjus vos porai valandų po visiškai kitokių rezultatų paskelbimo, aš vaikščiojau po namus tokia pat sukręsta kaip ir daugelis žmonių, tačiau viską priėmiau kur kas asmeniškiau. Jaučiausi taip, lyg 62 979 636 rinkėjai būtų pasirinkę paversti šią šalį milžiniška mano piktybiškai disfunkcinės šeimos versija.

Praėjus mėnesiui po rinkimų, ėmiau nerimastingai sekti naujienas ir kompulsyviai tikrinti savo „Twitter“ paskyrą. Negalėjau sutelkti dėmesio į nieką kita. Nors nestebino niekas, ką darė Donaldas,

mane vis tiek pribloškė, koku greičiu ir mastu jis pradėjo siųsti savo blogiausių impulsus visai šaliai — nuo melo apie minios dydį inauguracijos metu ir skundų apie tai, kaip blogai su juo buvo elgiamasi, iki aplinkos apsaugos priemonių ribojimo ir nusitaikymo į Prieinamos sveikatos priežiūros įstatymą, siekiant atimti iš milijonų žmonių įperkama mediciną priežiūrą, bei rasistinių ribojimų atvykti į šalį musulmonams. Net menkiausias smulkmenas, pavyzdžiui, kur nors šmėstelėjęs Donaldas veidas ar išgirsta savo pačios pavardė, — o tai nutikdavo dešimtis kartų per dieną, — sugrąžindavo į tuos laikus, kai senelio beširdiškumas ir panieka nuvarė į kapus mano tėtį. Jį praradau, kai jam buvo vos keturiasdešimt dveji, o man — šešiolika. Donaldas beširdiškumą keliamą siaubą dar labiau sustiprino žinojimas, kad dabar jo veiksmai tapo oficialia JAV politika, veikiančia milijonus žmonių.

Mano senelis Trampų šeimoje sukūrė susiskaldymo atmosferą, kurioje Donaldas jaučiasi kaip žuvis vandenyje, ir susiskaldymas jam toliau neša naudą visų kitų žmonių sąskaita. Jis alina mūsų šalį taip pat, kaip kitados alino mano tėtį; jis keičia mus, bet Donaldą palieka nepasikeitusį. Susiskaldymas silpnina mūsų gebėjimą būti geriems ir tikėti atleidimu. Dėdei šios vertybės niekada neturėjo prasmės. Donaldas administracija ir partija virto jo nusiskundimų bei pretenzijų politikos įkaitėmis. O užvis blogiau, jog Donaldas, kuris nieko nenučiuokia apie istoriją, konstitucinius principus, geopolitiką ar diplomatiją (o iš tikrųjų — ir apie visa kita) ir niekada nebuvo spaudžiamas pademonstruoti šių sričių išmanymo, visus šios šalies aljansus ir visas mūsų socialines programas vertina vien per pinigų prizmę, kaip jį išmokė tėvas.

Valstybės valdymo išlaidas ir gaunamą naudą jis vertina grynai finansiniu požiūriu, tarsi JAV išdas būtų jo asmeninė taupyklė. Jis kiekvieną išleistą dolerį laiko nuostoliu, o kiekvieną sutaupytą dolerį — pelnu. Esant tokiai nepadoriai gausai, vienas žmogus, besinau-

dojantis visais valdžios svertais ir kiekviena pasitaikančia galimybe, gali būti naudingas tik sau ir — santykinai — savo artimiausiems giminaičiams, bičiuliams bei pataikūnams. Likusiems pinigų niekada neužtektų — būtent taip mūsų šeimą valdė mano senelis. Keista, kad, nepaisant didžiulio dėmesio ir žiniasklaidos susidomėjimo, kurio per pastaruosius penkiasdešimt metų sulaukė Donaldas, jis buvo labai mažai analizuojamas. Apie jo charakterio trūkumus ir neįprastą elgesį buvo daug kalbama ir iš to juokiamasi, bet, galima sakyti, niekas nemėgino suprasti, nei kaip jis tapo tuo, kuo yra, nei kodėl jis toks populiarus ir jam nuolat sekasi, nors visi matė Donaldo klaidas ir akivaizdų kompetencijos trūkumą.

Tam tikra prasme Donaldas visada buvo sistemos dalis. Jam nereikėjo pačiam siekti sėkmės, todėl asmeniniai trūkumai negalėjo pakenkti. Iš jo niekada nebuvo reikalaujama sąžiningai dirbti. Be to, kad ir kokias didžiules nesėkmes jis patirdavo, visada gaudavo beveik nesuvokiamą atlygį. Baltuosiuose rūmuose jis ir toliau yra saugomas nuo savo paties sukeltų katastrofų. Ištikimų šalininkų grupelė ploja po kiekvieno jo pareiškimo arba dangsto galimą nusikalstamą aplaidumą ir normalizuoja jį iki tokio lygio, kad mes beveik nebejaučiame vis dažnėjančių pažeidimų. Tačiau dabar ant kortos pastatyta daug daugiau nei bet kada anksčiau. Tai tikrąja šių žodžių prasme yra gyvybės ir mirties klausimas. Kitaip nei bet kada anksčiau Donaldo nesėkmių negalima slėpti arba ignoruoti, nes jos kelia grėsmę mums visiems.

Nors mano dėdės ir tetos galvos kitaip, aš šią knygą rašau dėl to, kad trokščiau pasipelnyti ar siekčiau atkeršyti. Jeigu būčiau tai dariusi vedina kurios nors iš šių intencijų, knygą apie savo šeimą būčiau parašiusi jau prieš daugybę metų, kai dar nebuvo įmanoma numatyti, jog Donaldas įžengs į Baltuosius rūmus pasinaudojęs daugybę kartų bankrutavusio verslininko ir nereikšmingo realybės šou vedėjo reputacija. Anuomet tai padaryti būtų buvę daug saugiau,

nes mano dėdė dar negalėjo grasinti ir kelti pavojaus informatoriams bei kritikams. Tačiau pastarųjų trejų metų įvykiai tiesiog vertė mane imtis plunksnos. Aš nebegaliu ilgiau tylėti. Kol ši knyga bus išleista, šimtai tūkstančių amerikiečių gyvenimų bus paaukoti ant Donaldo sąmoningo nenoro žinoti bei puikybės aukuro. Jei jam bus suteikta antra kadencija, tai reikš Amerikos demokratijos pabaigą.

Niekas nežino, kaip Donaldui pavyko iškilti aukščiau už savo šeimos narius ir tapti tuo, kuo jis yra dabar. Deja, beveik visi jo šeimos nariai tyli iš ištikimybės arba iš baimės. Manęs nestabdo nė vienas iš šių trukdžių. Be pasakojimų iš pirmųjų lūpų, kuriuos galiu pateikti kaip savo tėvo dukra ir kaip vienintelė dėdės dukterėčia, aš turiu galimybę apžvelgti įvykius iš klinikinės psichologijos specialistės perspektyvos. „Per daug ir visada per mažai“ — tai istorija apie žinomiausią ir galingiausią šeimą pasaulyje. Ir aš esu vienintelė Trampų šeimos atstovė, kuri nori tai papasakoti.

Tikiuosi, ši knyga padės atsisakyti tokių sąvokų kaip Donaldo „strategija“ ar „programa“ vartojimo, nes jis nesivadovauja jokiais organizavimo principais. Donaldo *ego* buvo ir tebėra trapi ir per menka riba, skirianti jį nuo realaus pasaulio, nes dėl tėvo pinigų ir galios jam niekada neteko su juo susidurti. Donaldui nuolat reikia tęsti mano senelio sukurtą mitą, kuriame dėdė yra stiprus, išmintingas ir pasižymintis kitokiomis nepaprastomis savybėmis, nes jis bijo pažvelgti tiesai į akis ir net pagalvoti apie tai, jog iš tiesų neturi nė vieno iš šių bruožų.

Sekdamas mano senelio pavyzdžiu ir padedamas savo brolio bei seserų, kurių tylėjimas ir neveiklumas prilygo bendrininkavimui, jis sunaikino mano tėvą. Negaliu leisti jam sunaikinti mano šalies.

PIRMA DALIS

Svarbiausia — būti nuožmiam

Rūmai

— Tėti, mama kraujuoja!

Jie gyveno „Rūmuose“, — taip buvo vadinamas mano senelių namas, — trumpiau nei metus, ir jis vis dar atrodė nepažįstamas, ypač vidury nakties. Todėl kai dvylikametė Mariana rado savo mamą gulinčią be sąmonės viename iš vonios kambarių viršuje, — ne pagrindiniame, o tame, kuriuo Mariana naudojosi su savo seserimi koridoriaus gale, — mergaitė visiškai prarado orientaciją. Visos vonios kambario grindys buvo aptaškytos krauju. Marianą apėmė toks siaubas, kad net nustelbė įprastą nenorą trukdyti tėvą jo miegamajame, ir dukra nuskuodė į kitą namo galą jo žadinti.

Fredas išlipo iš lovos, nuskubėjo koridoriais ir rado žmoną nereaguojančią į aplinką. Lydimas Marianos, jis nulėkė atgal į savo miegamąjį, kur buvo telefono aparatas, ir paskambino.

Jau tada Fredas buvo įtakingas žmogus ir turėjo ryšių Džameikos* ligoninėje, todėl jį nedelsiant sujungė su darbuotoju, galinčiu išsiųsti į namus greitąją pagalbą ir užtikrinti, kad atvykus į priimamąjį ten jau lauktų geriausi gydytojai. Pašnekovui kitame laido gale Fredas kaip įmanydamas geriau paaiškino situaciją. Mariana išgirdo jį sakant „menstruacijos“ — jai nežinomą žodį, kuris iš tėvo lūpų skambėjo keistai.

* Angl. *Jamaica* — Niujorko Kvinso rajono dalis.

Netrukus po to, kai Merė atvyko į ligoninę, jai buvo atlikta skubi histerektomija. Gydytojai nustatė, kad po Roberto gimimo prieš devynis mėnesius jai nebuvo laiku diagnozuotos rimtos pogimdyminės komplikacijos. Per procedūrą į pilvo ertmę išimėtė infekcija, o vėliau išsivystė ir kitos komplikacijos.

Sėdėdamas savo įprastoje vietoje prie telefono staliuko bibliotekoje, Fredas trumpai pasikalbėjo su vienu iš Merės gydytojų ir padėjęs ragelį pašaukė Marianą.

— Man pasakė, kad tavo motina nesulauks ryto, — tarė jis dukrai.

Po kurio laiko, išvykdamas į ligoninę pas žmoną, nurodė:

— Rytoj eik į mokyklą. Paskambinsiu, jei kas nors pasikeis.

Ji suprato užuominą. „Paskambinsiu, jeigu tavo mama mirs.“

Mariana naktį praleido verkdamą viena savo kambaryje, o jaunesni broliai ir sesuo miegojo savo lovose ir nenutuokė apie nelaimę. Kitą rytą ji išėjo į mokyklą kupina baimės. Daktaras Jamesas Dixonas — privačios Kju Foresto mokyklos, kurią Mariana pradėjo lankyti, kai jos tėvas pateko į mokyklos valdybą, direktorius — atėjo jos pasikviesti iš klasės.

— Tau paskambino į mano kabinetą.

Mariana buvo įsitikinusi, kad mama mirė. Eidama į direktoriaus kabinetą jautėsi tarsi žengianti ant ešafoto. Dvylikametė teįstengė galvoti, kad jai teks atlikti keturių vaikų mamos vaidmenį.

Kai pakėlė telefono ragelį, tėvas paprasčiausiai pasakė:

— Ji išgyvens.

Per kitą savaitę Merei buvo atliktos dar dvi operacijos, ir jai iš tiesų pavyko išgyventi. Tikriausiai jos gyvybę išsaugojo Fredo darytas spaudimas ligoninei. Tai užtikrino, kad jo žmoną gydytų geriausi gydytojai ir ji būtų puikiausiai prižiūrima. Tačiau dar laukė ilgas sveikimo kelias.

Kitus šešis mėnesius Merė beveik nuolat gulėjo ligoninėje. Pa-

sireiškė rimtos ilgalaikės pasekmės jos sveikatai. Galų gale išsivystė sunki osteoporozė. Liga ištiko staigiai sumažėjus estrogeno kiekiui po kiaušidžių ir gimdos pašalinimo — tuo metu įprastos, bet ne visa-da būtinos medicininės procedūros. Taigi, Merė kentė nepakeliamą skausmą dėl savaime lūžinėjančių kaulų, kurie darėsi vis trapesni.

Kūdikiai ir maži vaikai, kuriems gyvenime pasisekė, turi bent vieną iš tėvų — emociškai pasiekiamą artimą žmogų, nuolat tenkinantį jų poreikius ir reaguojantį į dėmesio troškimą. Sveiką mažo vaiko vystymąsi užtikrina apkabnimai ir paguoda, jo jausmų pripažinimas ir nuraminimas užplūdus liūdesiui. Toks dėmesys sukuria saugumo ir užtikrintumo jausmą, kuris galiausiai leidžia be didelės baimės ar nevaldomo nerimo tyrinėti supantį pasaulį, nes mes žinome, kad galime kliautis bent vieno globėjo palaikymu.

Atspindėjimas — procesas, kai sąmoningas tėvas arba motina apmąsto, apdoroja kūdikio jausmus ir vėliau juos „sugrąžina“, — yra dar viena labai svarbi mažo vaiko raidos dalis. Be atspindėjimo vaikai negauna svarbios informacijos, kaip veikia jų protas ir kaip jiems suprasti supantį pasaulį. Saugumo jausmą užtikrinantis prisirišimas prie pagrindinio globėjo gali lemti aukštesnį emocinio intelekto lygį, o atspindėjimas yra empatijos pagrindas.

Merė ir Fredas nuo pat pradžių buvo problemiški tėvai. Močiutė retai kada man pasakodavo apie savo tėvus ar vaikystę, todėl galiu tik spėlioti, kaip ji gyveno tuo laikotarpiu, tačiau ji buvo jauniausia iš dešimties atžalų — dvidešimt vieneriais metais jaunesnė už vyriausią šeimoms vaiką ir ketveriais metais jaunesnė už priešpaskutinį. Be to, ji augo gana nesvetingoje XX a. antrojo dešimtmečio pradžios aplinkoje. Galbūt dėl to, kad jaunystėje jos pačios poreikiai nebuvo pakankamai patenkinti, o gal dėl kokių nors kitų priežasčių Merė buvo tokia motina, kuri vaikais naudojosi kaip paguoda sau, tačiau

pati nesuteikė jiems saugumo. Motina jais rūpinosi, kai jai tai buvo patogu, o ne tada, kai jiems reikėjo jos šilumos. Merės nuotaikos nuolat keisdavosi, ji reikalavo dėmesio, buvo linkusi į savigailą bei kankinystę ir dažnai savo interesus iškeldavo aukščiau už vaikų. Ypač su sūnumis elgėsi taip, tarsi nieko nebūtų galėjusi jiems suteikti.

Kol buvo atliekamos operacijos ir tęsiamas gydymas po jų, Merės nebuvimas, — tiek tiesiogine, tiek emocine prasme, — paliko tuštumą vaikų gyvenimuose. Kad ir koks sunkus atrodė šis laikotarpis, Mariana, Fredis ir Elizabeta jau buvo pakankamai dideli, kad suprastų, kas vyksta. Jie netgi iš dalies pajėgė savimi pasirūpinti. Donaldą ir Robertą tie įvykiai paveikė itin smarkiai. Berniukai anuomet buvo atitinkamai dvejų su puse metų ir devynių mėnesių amžiaus, taigi labiausiai pažeidžiami iš visų Merės vaikų, juolab kad neatsirado kito žmogaus, galinčio užpildyti tuštumą. Su jais gyvenusią pagalbininkę, be jokios abejonės, slėgė didžiulė namų ūkio darbų našta. Jų močiutė iš tėvo pusės, kurios namai buvo netoliese, ruošė maistą, bet buvo tokia pat mažakalbė ir nerodė fizinio švelnumo kaip ir jos sūnus. Kai Mariana nebūdavo mokykloje, didžioji dalis atsakomybės už jausnesnių vaikų priežiūrą tekdavo jai. (Iš Fredžio niekas nelaukė pagalbos, nes jis buvo berniukas.) Ji juos maudydavo ir guldydavo į lovas — štai, ko gero, ir viskas, ką galėjo padaryti dvylikos metų mergaitė. Galima sakyti, penketas vaikų augo be motinos.

Merė buvo reikli, o Fredas, regis, išvis neturėjo jokių emocinių poreikių. Iš tiesų jis buvo gerai funkcionuojantis sociopatas. Nors sociopatija yra neįprastas sutrikimas, bet pasireiškia gana dažnai — jis būdingas net trims procentams žmonių. Septynioliasdešimt penki procentai asmenų, kuriems diagnozuotas šis sutrikimas, yra vyrai. Sociopatijos simptomai yra empatijos stoka, polinkis meluoti, abejingumas gėriui ir blogiui, smurtinis elgesys ir kitų žmonių teisių nepaisymas.

Jeigu vienas iš tėvų yra sociopatas, o ypač tais atvejais, kai nėra

antrojo, galinčio sušvelninti pasekmes, vaikai beveik garantuotai turės rimtų savęs pažinimo, emocijų kontrolės ir bendravimo su pasauliu sunkumų. Mano močiutė nesugebėjo susidoroti su problemomis, kurias jos santuokoje kėlė Fredo neįautrumas, abejingumas ir polinkis viską kontroliuoti. Tikrų žmogiškų jausmų stoka, jo, kaip tėvo ir vyro, griežtumas bei seksistinis įsitikinimas, jog moteris iš prigimties yra nepilnavertė, veikiausiai nulėmė, jog Merė jautė nuolatinę palaiškymo stoką.

Kadangi Merė dėl patirtų sužalojimų nebuvo šalia nei emocijų, nei fizine prasme, Fredas faktiškai tapo vieninteliu iš tėvų, su kuriuo vaikai galėjo kontaktuoti, bet jį vadinti globojančiu asmeniu būtų klaida. Jis tvirtai tikėjo, kad rūpinimasis mažais vaikais nėra jo darbas, todėl toliau dirbo „Trump Management“ po dvylika valandų per dieną, šešias dienas per savaitę, tarsi vaikai galėtų patys pasirūpinti savimi. Fredas sutelkė dėmesį į tai, kas jam buvo svarbu, — į vis sėkmingesnę verslą, o tai anuomet buvo dviejų didžiulių gyvenamųjų namų projektų Bruklina, pavadintų „Shore Haven“ ir „Beach Haven“, plėtra. Taigi, šie projektai buvo reikšmingiausi jo gyvenime.

Vėlgi, dėl Fredo abejingumo būtent Donaldas ir Robertas atsidūrė nepalankiausioje padėtyje. Visas kūdikių ir mažylių elgesys yra prieraišumo elgesio forma, ir juo siekiama teigiamo, guodžiančio globėjo atsako: kūdikis šypsosi, kad išprovokuotų šypseną, ir verkia, kad paskatintų jį apkabinti. Net ir įprastomis aplinkybėmis tokį mažylių išraiškos būdą Fredas būtų laikęs erzinančiu, tačiau Donaldas ir Roberto dėmesio poreikis buvo dar didesnis, nes jie ilgėjosi motinos ir sielvartavo dėl jos nebuvimo. Deja, kuo stipresnis buvo jų sielvartas, tuo griežčiau Fredas juos atstumdavo. Jam nepatikdavo, kai iš jo ko nors reikalavdavo, o emocijų palaikymo trokštantys vaikai Trampų šeimos namuose kėlė susierzinimą ir pavojingą įtampą. Elgdamiesi taip, kaip jiems diktavo prigimtis, ir tokiu būdu siekdami raminančių bei guodžiančių reakcijų, maži berniukai, kurie buvo